

mojno je za tako velik okraj, da je udeležba pri zborovanjih vedno tako nezadovoljna. Ali je res učiteljsko ptujskega okraja najbolj zaspano, najbolj nezavedno? Od periferije okraja opazujemo skoraj redno tovarišice in tovariše pri zborovanjih, ki prihajajo k njim navadno peš, ker nimajo na razpolago železnice, voznička pa je težko dobiti in še težje — plačati. Nasprotno pa ostajajo mnoge in mnogi iz najbližje ptujске okolice redno doma. — Na zborovanju smo razpravljali o društvenih notranjih zadevah in o raznih dopisih. Na odgovor Zveznega predsednika glede nabavnega prispevka za učitelje omoženih učiteljc se je konstatiralo, da so bile v ptujskem okraju popolnoma prezre. Niti kot učiteljice in niti kot članice učiteljskih družin niso dobile nikakega prispevka. Ako se je to zgodilo v drugih okrajih, zakaj v ptujskem ne? — Za delegata Zveznega zborovanja v Celju sta bila soglasno izvoljena tov. Kaukerjeva in tov. Gorup. — Sklenilo se je, da se vrši zborovanje od sedaj naprej vsak drugi mesec. Prihodnje zborovanje bo 18. aprila v Narodnem domu v Ptuj. Vršile se bodo po dolgem času zopet volitve odbora. Pokažimo, da se zavedamo svojih stanovskih dolžnosti ter se udeležimo vsi prihodnjega zborovanja!

Kranjske vesti.

—r— Kdo drži s Kalteneggerjem? Dr. Lampe se je izjavil ob priliki: „E. Kaltenegger nam pa le pomaga preganjati, liberalne učitelje.“ — Ta srčni vzdih slovenskega prvaka „Resničarja“ nam dokazuje njegovo zavezništvo z nemško-nacionalnim dvornim svetnikom. Nemara bi se monsignor Lampe zvezal še s hudičem, le da bi mogel še bolj tlačiti kranjsko učiteljsko. Res, Kaltenegger in Lampe — pa nobile fratrum!

—r— 1.017.000 K, ki jih jedala država za kranjsko učiteljsko, je v Ljubljani že četrti teden! To vemo iz povsem zanesljivega vira. Vemo pa tudi, da zadržuje sedaj izplačilo tega učiteljskega denarja dvorni svetnik Kaltenegger. Toda ni dovolj, da vemo to le mi; poskrbljeno je, da zvedo tudi na Dunaju, kakega prijatelja ima kranjsko učiteljsko v nemško-nacionalnem dvornem svetniku, ki ima vso oblast deželne šolskega sveta v svojih rokah. Na Dunaju se bo odgovarjal, s kako pravico zadržuje tuji denar, medtem ko morajo stradati tisti, ki jim je ta denar namenjen!

—r— Kaj nameravajo z nami? Tako se izprašuje žena tovariša nadučitelja z Dolenjskega in piše dalje: „Draginske doklade so nam ustavili; denarja, ki nam ga je odkazala država, nam ne izplačajo, tako da je naš položaj naravnost brezupen. Občudujem svojega moža, kako mirno in moško prenaša strašno breme skrbi in pomankanja. A na njegovem obrazu vidim, kako ga razjeda črv. Od dne do dne hira bolj, in bojim se, da mi ne omaga. „Glej, žena, da ne bodo otroci lačni!“ tako me vedno opozarja. „Fant v Ljubljani mora dobiti svoj delež, čeprav midva stradava.“ In res pošiljava sinovi gospodinji v Ljubljano vsak mesec, kolikor zahteva. Možu, meni in trem otrokom, ki jih imam še doma, ostaja od plače po 50 K mesečno! Sedaj pa naj pove kdorkoli od naših kruhotalcev v Ljubljani, kako naj pet oseb živi s 50 K, kako se naj oblačimo in obuvamo!? Treba bi čudeža na gori, da bi se kosček kruha razmnožil za toliko lačnih ust, še bolj bi pa treba čudeža, da bi se kamenita srca omehčala in zopet človeška postala! Edina uteha v teh strašnih časih umiranja in stradanja nam je čitanje Vašega lista, ki govori brezobzirno nasproti vsem, ki

pijejo našo kri, pritrjujejo naš denar, nam kradejo zdravje in uničujejo našo nedolžno dečo! Tako sem razburjena in onemogla, da me neprestano obhajajo slabosti in se od skrbi za moža in svoje otroke bojim, da ne zblaznim! Strašno je naše življenje — tako strašno mora biti tudi naševanje! Prej sem iskala tolažbe v molitvi, a sedaj še moliti ne morem več! Ob nedeljah hodim v cerkev, a moje misli so žalostne. Samo to prosim Boga, naj kaznuje naše zatiralce, naj jim da samo en dan preživeti v takih skrbeh, ki senčijo duha meni — ubogi učiteljski ženi! Izgubila sem vsako vero v pravičnost in usmiljenje. Ljubljanska gospoda, ki nas davi, je brezdušna, kruta! In kako žalostno je, da so celo duhovniki med njimi! Kam so zavrgli Kristusov nauk o ljubezni do bližnjega? Kaj nameravajo z nami? Ali se naj pomorimo, da jim pojedemo s pota? ...“ Ta dokument kulturnega škandala naj prebere grof Attems na prvi prihodnji seji c. kr. deželnega šolskega sveta, dr. Susteršič pa na prvi prihodnji seji deželnega odbora! Jugoslovanski klub naj poskrbi, da zve zanj državni zbor! Naj spozna ves svet, kdo in kako vlada nesrečno deželo Kranjsko!

—r— Iz ljudskošolske službe. Za suplentko v Poljanah nad Škofjo Loko je imenovana Gabriela Pipanova, ki nadomešča v vojaški službi se nahajajočega učitelja Florijana Gostiča; v Podlipi nadomešča Marija Celarjeva obolelo učiteljico Hermino Kobalovo; v Sostrem nadomešča Serafina Stienova učiteljico Karolino Lavričovo, ki ima dopust; Olga Knezova je imenovana za začasno učiteljico na II. m. d. lj. šoli v Ljubljani; v Št. Petru na Krasu nadomešča Pavla Herbstova obolelo učiteljico Frančiško Vilharjevo; Ana Fuchsova je imenovana za suplentko v Sp. Šiški.

—r— Avguštin Štamcar †. Tudi on je moral leči v prezgodnji grob. — Videl sem ga prvič, ko sem še kot dijak prišel l. 1907 v Ljubljano poslušat Verdijev Requiem. Po sijajno uspelem izvajanju tega klasičnega dela je v Unionski dvorani ostal zbran takrat izredno številni Matični pevski zbor v prijateljskem sestanku. Po sredi dvorane so naglo postavili dolgo vrsto miz, in vrli pevci so po končanem trudu začeli prepevati. Med njimi je stal precej okrogel plešast mož dobrodušnega, veselega obraza in je s svojo viržinko dirigiral. Jaz, gost z dežele, sem se čudil njegovemu ubranemu petju in jih z veseljem poslušal. Zapeli so dr. Ipvavčovo »Planinsko rožo«, bariton solo je jako lepo pel njihov dirigent. Povedali so mi, da je to eden najstarejših ljubljanskih pevcev — Gustl Štamcar. Poblížje sva se seznanila na slavnosti 25-letnice Del. bral. društva v Idriji, kjer je s svojim kvartetom »Lj. Zvona« želel priznanje mnogoštevilnih poslušalcev. In ko sem prišel za stalno v Ljubljano, je bil Štamcar med tistimi, ki so mi prigovarjali, naj prevzamem mesto pevovodje v najmlajšem ljubljanskem pevskem društvu »Ljublj. Zvonu«. Poleg tega, da je deloval 25 dolgih let v zboru Glasbene Matice, je bil tudi redni član »Ljublj. Zvona«, in tam sva se videla najmanj dvakrat na teden, v pevski družbi pa tudi večkrat. Med vojno je parkrat obolev, a vedno okrevljal. Jeseni lanskega leta so mu operirali nogo, in od takrat je bolehal. Šel je iskat zdravja na svoj rojstni dom v Vele-sovo; vrnil se je težko bolan v Ljubljano in je šel v deželno bolnico. Sredi januarja sva ga obiskala z gosp. ravnateljem Hubadom, in takrat mi je šaljivo rekel: »Če umrem, mi pa napišeš nekaj za »Učiteljskega Tovariša«. — Obljubil sem in nisem mislil, da ga tako hitro spremimo k Sv. Križu. Danes mu svojo obljubo izpolnu-

jem. — Pokojni Štamcar se je v mladosti hotel posvetiti učiteljskemu stanu. Dal je slovo pripravnici in vstopil v službo k banki »Slaviji«. Dasi tudi tam uradništvu ne cvetó rožice, se mu je godilo vse eno boljše, kot če bi moral okušati mizerijo učiteljskega stanu. Bil je uradnik, po svojem pravem poklicu pa — pevec. Že leta 1876. je sodeloval v starem čitalniškem pevskem zboru. Kolikrat mi je pripovedoval, kako je takrat primanjkovalo slovenskih skladb. Morali so peti nemške in jim prevajati besedilo. Posebno veselje je zavladalo med pevci, če jim je pevovodja prinesel novo slovensko skladbo, ki je bila po navadi dr. Benjamina Ipvavca. Leta 1889. vidimo Štamcarja v Matičnem pevskem zboru, ki mu je ostal zvest in vnet pevec do smrti. V znak trajnih zaslug za slovensko petje ga je zadnji občni zbor izvolil za svojega častnega člana. Ko je na smrtni postelji zvedel to novico, so se mu v solzah zalesketale oči, in rekel je: »Edino zadoščanje in veselje, ki sem ga doživel na stare dni«. — Štamcar je stal ob rojstvu slovenskega gledališča, bil mu je zlasti v prvih letih (še v starem filharmoničnem društvu) dobra opora. Pel je male solistovske partije. V novem, deželnem gledališču je bil pokojnik ves čas pevec opernega zbora, dokler ni gledališče propadlo in ni dobil v njem prostora — Kinematograf. Narodnih slavnosti po Kranjskem in zlasti v obmejnih krajih, pri katerih je s svojim glasom ali največkrat z ad hoc sestavljenim pevskim zborom sodeloval in za narod ter slovensko pesem navduševal, pa sploh ne bi bilo mogoče naštetih. Toda Štamcar ni bil samo pevec, bil je tudi zaveden narodnjak in Sokol. V njegovem stanovanju visi diploma, ki mu jo je podelil ljubljanski Sokol leta 1913. o priliki njegovega 34-letnega članstva. Dostikrat so ga videli pri sokolskih slavnostih in kroju, ki ga je nosil s ponosom in brez strahu. Da je bil pokojnik original, dober humorist in vesel družabnik, ve vsakdo. Ni bilo veselice ne boljše poroke, kjer nisi videl Štamcarja v razvedrilo in zabavo gostom. Povem vam še, kaj mi je naročil za svoj pogreb. »Toliko ljudi me bo gotovo na zadnji poti spremljalo, kolikim sem jaz v slovo pel. Prosim te, spremite me prav na pokopališče in mi zapojte »Vigred se povrne«. Če bo kdo izmed pevcev »fusšal«, se bom v rakvi okolo obrnil. Ko odpojete, se na povratku v mesto oglasite pri Nacetu (znana gostilna na Martinovi cesti), izpijte v moj spomin par kozarcev in zapojte vesele pesmi!« — Tudi to željo smo mu izpolnili. Pevski zbor Glasbene Matice, pomnožen s člani drugih ljubljanskih pevskih društev, mu je zapel tri žalostinke, zaželjeno narodno tik groba. Pevcem je zastajal glas v grlu in jokali so, ko so mu v slovo vrgli prsti na krsto... Štamcar je bil eden najpopularnejših, starejših slovenskih pevcev. Ni bil pa starokopitnež. Rad je pel stare, melodijozne pesmi, branil se pa tudi ni novejših zborov. Prilagodil se je napredku slovenske glasbe, kar mu štejem v lepo zaslugi. Vsi, ki smo ga poznali, smo ga imeli radi, žalega ni storil nikdar nikomur. Njegovo za slovensko pesem idealno navdušeno pevsko srce je nehalo biti, spomin nanj ostane v naših srečih!

Z. P.

—r— Zastupljanje mladine pod zaščito deželne odbora. Kinematograf Central, ki se je razšopiril z dovoljenjem deželne odbora v deželnem gledališču, prireja časih tudi predstave za otroke, kar je vselej izrečno povedano na lepkih. Tako je bilo tudi dne 8. t. m. Učiteljica, ki je bila radovedna, kako dvigajočo duševno

hrano ponuja sedaj deželno gledališče nedoletnim otrokom, stopi imenovanega dne v Kino-Central. Vsi prostori zasedeni od otrok. Na platnu se kažejo slike; najprej napis: Im Liebesdusel! Zenska si razgalja prsi. Fant se nagiblje k njej in jo poljublja... Glasno zašumi med mladim gledalstvom. Usteca nedolžnih posnemajo ljubezni pijanega fanta na odru: cmokanje gre od klopi do klopi — e, tudi mali znajo poljubljati!... Kakor bi strojna puška metala otrovane izstrelke v mlada srca, tako naglo in brezobzirno drdra kinematograf naprej, naprej... »Unstühbar« se imenuje strup. Pijanec premeta alkohol, nekdo skače po napihljenem trebuhu svojega ljubezenskega tekmeča, da mu bruha iz ust voda kakor vodometu umazani curek!... Gnusno, da se obrača človeku želodec! In to je predstava — za mladino! Poveljevanje pijanosti in prešestovanja — za mladino!... Škandal! Da, vojne razmere še niso dovolj razdivjale mladine — treba je deželne gledališča, da zakipi posirovelost do vrhunca, da naša mladina popolnoma moralno propade! Nečuvno škandalozno! Drugega dne sreča ista učiteljica na ulici dva frkavca izza sinočnje »predstave«. O čem govorita? »Ali si videl včeraj Psilandra, kako zna kuškati?« vpraša eden smrkavec drugega... Tako vzgaja deželno gledališče mladino! Škandal in še enkrat škandal! Kje so šolske oblasti, kje šolsko nadzorstvo, kje policija, kje komisija za presojo filmov, kje so starši? Kje so vsi mali in veliki moralisti, ki tiskajo, pišejo in podpirajo »Resnico«? In naprej: kje dobe otroci toliko denarja, da si gredo kupovat — strupa!? Vzgojno delo učiteljstva mora ostati brez vpliva, ako vsa oficijalna javnost podira delo šole! Sramota in nesreča, da takoj ne zapro takega »hrama umetnosti«! Ali je pa morda tudi sistem v tem, da nam hočejo moralno ubiti — slovensko mladino! Starši, vsaj vi imejte usmiljenje s svojo dečo!

—r— Usposobljenostne preizkušnje za obče ljudske in meščanske šole v pomladanskem terminu 1918 se prično na c. kr. učiteljsku v Ljubljani v petek, dne 5. aprila, ob 8. uri dop. Pravilno opremljene prošnje za pripust k usposobljenostni preizkušnji je po šolskem vodstvu predložiti pravočasno c. kr. okrajnemu šolskemu svetu, da bodo najpozneje do 23. marca v rokah izpraševalne komisije.

Tržaške vesti.

VINKO ENGELMAN.

Izročili smo ti, zemlja, kar je tvojega; dali smo ti srce, ki je bilo naše. — Tvoje je bilo, zemljica slovenska, zato smo ti ga izročili. Čuvaj zaklad, kakor čuva narod zaklad njegovega spomina!

Ob Adriji se je vspela smrtna ptica in pričela izbirati med najboljšimi najboljšimi, in žrtvovati so morali svoje mlado življenje, življenje polno ljubezni do sreče in blaginje slovenskega naroda in slovenske zemljice — zato je tvoj, zemlja slovenska, ker te je tako iskreno ljubil!

Tam doli ob Piavi leži Egon Jeržšek in v Trstu — Vinko Engelman! Tebe pa, sapica jadranska, prenaša smrtni angel od tam do sem in od tu do tja! Na višini Trsta, tam pri Sv. Jakobu, pa plače narod slovenski, ker sameva, ker vzel mu je angel smrti njega — voditelja!

Vinko Engelman je umrl dne 10. februarja ob 8. uri zjutraj po muke polni boleznici, ki jo je prenašal z brezprimernim

prav do dna in očistila razbeljeno opeko. Zdrobljeno ogleje, ki je pomešano s pepelom, je pripravljeno. Na očiščen prostor sredi pepela položi pogačo, ki je zamesena iz moke, vode in soli (boljšim pa dodajajo tudi jajca). Pokrije se okolo in okolo s pepelom in od časa do časa obrne. Te vrste kruh je podoben prepečencu in se dolgo drži. Na podoben način delajo iz slanege testa (brez kvasa) pogačice, ki so komaj za prst debele. Zaradi kruha niso torej v zadregi, ker si lahko pomagajo s tako primitivno »peko«.

Od kislega testa (s kvasom) delajo pa »lepinje« (tanki kruh, ki je hitro pečen) in pa »hlebe« ali »hlebac«, ki je tak, kakor naš kruh in se peče v peč. Jako spretne so pa Srbkinje v izdelovanju vlečenega testa, ki je tako tanko, da čitaš komodno časopis skozi. Če se testo trga, mu pridenejo žličico kisa. Vlečene potice so podobne našim dolenjskim, samo da so bolj rahle. Za slovesne prilike pa mesijo kolače, ki jih kitijo ali pa »žigosajo« z lesenimi »žigi« (pečati). Siromaki pa tudi uživajo koruzno moko, ki ni bila v Srbiji nikoli čislana, dasiravno jo pridelajo prav veliko. Iz koruzne moke kuhajo »projo« in »kačamak«. Prvo je podobno polenti, samo da je pečeno v plitki posodi in ima

skorjo na obeh straneh, druga je gosti močnik. Proja velja za tako slabo jed, da govore celo v pregovorih o njej. Iz moke izdelujejo žene na Balkanu neko vrst kvasa, ki jo je vojna tudi v naše kraje zanesla. »Tarhanya« pravijo Madžari tej jedi, na Balkanu in v Turčiji jo pa imenujejo »tarana«. Nadomešča marsikako jed in prikuho — v vojnem času jo uporabljajo celo namesto — riža. Zamesi se jako trdo testo z mnogimi jajci in se nestruga skozi preluknjano kožnato opno v različnih velikostih. Izgleda ta reč kakor osvaljki ali debelo žito. Posuši se na solncu in spravi v vrečah. Uporablja se različno.

Konserviranje drugih stvari je precej razširjeno — vse bolj ko pri nas. Poleg suhega sadja spravljajo tudi velike posode »pekmesa« ali »lekarja« za zimo. Kuhajo ga v velikih kotlih po ves dan. Sladkorja ne pridevajo nič, ker so češplje jako sladke in ker se gosto zakuha. To gosto snov pa polagajo tudi na vinske liste in jo potem za prst na debelo razmažejo in posuše na solncu. Temu pravijo »češpljevi kolači«.

V vsaki bolji kmetijski hiši poslužijo človeka s »sladkim«. To je v sladkorju kuhano sadje. Vkuhavajo »sladko« skoraj od vseh sadnih vrst.

Od povrtine pa vlagajo v kis zeleno papriko, zeleni paradižnik in tudi kumarice. Paprike pa, ki jih rabijo za nadevanje, konservirajo v soli.

Jako mnogo pa konservirajo paradižnikov. Cele kotle jih skuha, pretlačijo in napolnijo steklenice z njimi. Zavezane sterilizirajo in potem zakapajo vratove s katanom.

Poleti, ko so zrele kumare, tudi te kisajo na hitri način. Narežejo jih podolgem (ne razrežejo) in jih polijejo s toplo slano vodo, v katero pridenejo dišave za kumarice in na vrhu kos kruha. Vse postavi na solnce, in za 3—5 dni so kumare kisle in jako finega okusa.

Solate niso posebno v čišlih. Najnavadnejša je še zeljnata ali takozvana »srbska salata«. Napravi se iz čebule, zelene sladke in hude paprike ter na koščke ali listke zrezanih paradižnikov. Zabeli se z oljem in kisom ter se osoli.

Veliko vlogo je igrala kava na Balkanu v mirnih časih. Sedaj pijejo takozvano »savezničko kavo« iz ječmena, pšenice in koruze. Semelje se na mlinu za kavo. Mlini so za dobro ped dolgi, primer jim je pa komaj 3 prste. Zunanost je iz medi — navadno okrašena, mehanizem pa iz najboljšega jekla. Zato pa zmeljejo

kavo kakor moko drobno. Kuhajo pa kavo na orientalski način, ki daje vse finejši aroma, kot tako navadno kuhana. Džezva je posodica, podobna majhnemu lončku z rečjem. To posodico napolnijo z vrelo vodo, v katero zamešajo za žlico zmlete kave in pridenejo primerno sladkorja. Nato jo hitro zavro in zlijete v skodelice ali v »fildžane«. Kava je sicer malo gosta, a okus je najboljši. Kavo pijejo zjutraj vsi. Okolo 8. ure je »ručak«, opoldne »uzina«, popoldne »čindijaš« (malica), zvečer pa »večera«.

To so torej karakteristične poteze srbske in deloma tudi južnoogrške kuhinje. Glede paprike, paradajza in čebule so Srbi »solidarni« z Madžari.

Kuhinja je torej jako preprosta in priprava hitra. Nikjer ne vidiš tistega nervoznega tekanja in ropotanja s krožniki, kakor pri nas, če je gost v hiši. Vse se vrši tako mirno, kakor vsako drugo vsakdanje opravilo.

Seveda te pa tudi srbska kuharica začne pisano gledati, če se vrtiliš predolgo po kuhinji in bi ti rekla najrajša kakor mačku, ki preži tam v kotu na grizljaj: »Vč«!

Božo Račić.